

Mégis

Ágh István: *Már soha senki*

Nap Kiadó, 2025

Már soha senki: két időhatározóból és egy általános alanyból álló hiányos mondat keresi állítmányát művek címétől nem szokatlan módon, ami viszont figyelemfelkeltő, az a komor jelentést sejtető kétszeres (ha nem háromszoros) negáció. A címbeli alany hívására Ágh István újabb kötetének két verse is válaszol, mindjárt a nyitó költemény, a *Síratók után*, majd később, a második ciklusbeli, a kötettel meg egyező című. Illenék talán a dolgok rendje szerint haladva az előbbiről szólni elsőként, ellenben az utóbbival kezdve már most adódik a lehetőség, hogy rámutassunk a kötet egyik meghatározó tematikai vonulatára: a mintegy nyolcvan vers közül több mint húsz azoknak a száma, amelyek közvetlenül idézik fel a halott hitves emlékét. Mégpedig a versbéli helyzetet, a kommunikáció jellegét, az emléket indító mozzanatot, az érzelmi hangoltságot tekintve meglepően széles regiszteren.

Az alaphangot érthető módon a pótolhatatlan veszteség, a társ elvesztése nyomán támadt űr, a kínzó hiány adja. Szülőfalujában is egykor élt babonát idézi *A bánat orgonája*: az elhunyt „rejtett jelenlétére” utal a tárgyak különös, magyarázhatatlan viselkedése, itt a parkett vagy az ajtó nyirkosága, az ágy rengése. „Mintha már felőle / hallanám a hangot, / amit elmúlása / végleg elmúlasztott, // s amit életében / elfojtott a lárma, / az itt hagyott tárgyak / jajgatják utána.” *A Négy keserves* nemcsak címében, hanem formái és tartalmi jegyeiben is híven szól a népdalok nyelvén, anélkül hogy pusztá utánczat lenne. Második darabja megfordítja a közismert dal alaphelyzetét: „Kitörtem a kezemet, / úgy ölelsz meg engemet...” Ez az ölelés azon-

ban már az utolsó: „felvesszük egymást a végén / mint a végleges ruhát”. A gyász lelki furdalással párosul a *Hiányérzetben*: „Gyászomat más hiány is terheli, / és nem tudom már soha jóvátenni, / mit a halál-félelem visszatartott.” A „testrészek” szerinti gondoskodás közben elmaradt a lélek ápolása, amit a vers igyekszik pótolni, amikor a „dédelgetés színönimáival” játszik, és bájjal, szeretetteljesen szólongatja: „kis mamácskám, dvirágom, döndbirágom!” A veszteségben a véglegesség, a megfordíthatatlanság a legfájdalmasabb. Átélőjében belső korszakváltást foglal magában, fordulópontot, amelyben a jövő beláthatatlan, a jelen pedig a múlt függelékévé válik. Árulkodóak az *Utánad* időhatározói: mióta, már (kétszer is), miután, akkor, amikor. Majd elérkezünk a „most” idejéhez: „mit álmodhattál, most is azon tűnődöm, / hajlékodban, mint egy hajléktalan?” A *Már soha senki* higgadt tempóban, kiegyensúlyozott versbeszédben sorolja közös életük emlékezetes állomásait. Az objektivitás fegyelme, a távlatba helyezés kétség kívül változást jelent a megértésben és a belső feldolgozásban, ám így sem tudja meg nem történtté tenni, ami történt: „a gyász az ágyat végleg letakarta, / ahova soha senki nem feküdhét”.

A tárgyak nem feltétlenül kísértetek vagy szellemek borzongató eszközei. A *Gesztenyész csendélet* három szem gesztenyéje az ingeny szeretet hirdetője, s közülük a harmadik – burkoltan bár – a feltámadás záloga: „hozzám a harmadik / szem épp onnan került, / ahol nyugszik, aki / adta tavalyelőtt, // emlékezetemet / veszteném elhagyva, / mélyebbre süllyedne, / nemhogy föltámadna”. Hasonlóképpen

az élettársá lett, asszonyuk hiányát sínylő szobanövények: „ha ő elszáradna, velem ki lenne együtt, / hogy másik lény is legyen a lakásban?” (*Élettársak*). Az *Egy album képei* (külön ciklus a kötet második ciklusában) ismét alkalom az emlékezésre, annál azonban jóval több is. „A döbbenet, hogy a művészet által / szerettem még a halálomba is, / társam művészetétől inspiráltan / éltem, élek az utolsó napig.” A társ tehát egyben társ a művészetben is, közösség az alkotásban, ízlésben és esztétikában; egy más minőségű, szubtilis, transzcendens együvé tartozás: „majd színültig a túlvilági kéjjel, / ahogy az anyag ideába vált, / golyocsból selyemmé, abból lélekké lett / szívvel várom a mássá változást” (*Iniciálé*). Ez a mássá változás itt kifejtetlen marad, amint az is talány, hogy ebben a legapróbb részletekig menő szemlélésben ki vezet kit, a szemlélő eleveníti meg és mozgatja a textilen az alkotó ujjait, vagy ezeknek a megelevenedett ujjaknak a mozgása vonzza a szemlélő tekintetét? *A Már soha senki* nyelvi, formai jegyeiről mondtak itt is érvényesek, azzal a különbséggel, hogy ebben az esetben a figyelem közelítő, ránagyító gesztusa dominál. A részletezés azonban nem zárja ki – sőt, éppen mert az alkotás folyamatáról van szó, annak műhelytitkai tárulnak fel –, hogy általános érvényű igazságok megfogalmazása is teret kapjon. Emlékezet idézte álom „a valóság helyett” – íme, a „lelkes művek” definíciója (*Iniciálé*); hasonlóképpen a „hazug szépség”, a „rossz ízlés”, a „festett rózsák” helyett az igazi „szirmokká szilárdult illat” (*Rózsák megsemmisítése*); ugyanott – bár kérdés formájában és személyhez kötötten – a művészet „csodaszép és biztosan igaz”; a metafora – szintén általunk és önkényesen általánosítva – „rejt a tény, miközben föltárja” (*Lepel*). Igazi telitalálatok a következők: „itt sincs, akár a mennyben, perspektíva” (*Gyümölcsvarázs*); „a léleknek a lábra semmi szükség” (*Föld és ég között*).

A megidézés költői fortélyá kimeríthetetlen. Orpheusz útját járja (hiszen mester-

ségének címere a *lyra*!), és bár tud a „gonosz alkuról”, próbát tesz. Felhangzik a kiáltás, de bizonytalanul, mint ahogy a próbálkozás kimenetele is bizonytalanságban lebeg (*Orpheusz és Eurüdiké*). A *Kék Angyal* az előbb eltávozott és a túlélő szerepcseréjének gondolatával játszik el, s ebben a fordított helyzetben a költő mint már nem evilági lény kíséri figyelemmel a hétköznapokban vagy éppen az alkotó munkában tevékenykedő hitvesét. Ha virárgzik a cseresznye, az is alkalom emlékezésre a régiekre, akik „beköltöztek az anyagba, / mint szellőbe a virágillat”, mind közül is az „egyetlen asszonyra”, „mert nemlétezni lehetetlen / annak, aki tovább él bennem, / hiszen már ő él én helyettem, / mikor én élek ő helyette” (*Más alakban*).

Az egymásba vetítettség rokon megszólaltatója az *Így vagyok*: „míg félig én vagyok halott, / ő él félig titokban”, majd két szakasszal később: „így vagyok egyetlen egész, / és nemcsak annak látszom, / bár a teljes egyesülés / csupán véletlen álom”. Megrója magát, amiért szüleiről megfélekedezni látszik, noha megokolja, hiszen a mostani veszteséghez nem mérhető a régi. Különben is, az idő kérlelhetetlen törvénye diktálja, hogy az ősök és a szülők „kihúlt múzeuma” az utódokat is befogadja, mert „a létezés rendje szerint / jön el a világ vége”. Szaporodnak a temetői képek. „Egy egész temetőért gyújtok gyertyát, / míg ki nem hullok istenem kezéből” (*Ellobbant gyufaszálak*). Ha esik a hó, „a farkasréti sírt is vastag hó fedi” (*Esik a hó*), ahol felesége kettejük sírhelyét lefoglalta (*Sírból nőtt vadrózsa*); ugyanitt trónol az eltűntek emlékezetét szenvtelenül fölemészítő griff bizarr bronzszobra (*Farkasréti griff*); és ide vezet bennünket a *Látogatóban* is. Egy egész család nyugszik itt, „férj, feleség és egyetlen fiuk”. Az aggodalom, hogy hírüket, a teremtésben való részvételüket a felejtés, a hétköznapok közönye a „létezés salakjává” silányítja, és rá hagyott üzenetüket majd ő is elveszíti, címzett nélküli fellebbezésbe, szenvedélyes kifakadásába torkollik:

„a legsötétebb emberárulás,
ha nincs Isten, s elmarad az öröklét,
megélni a kérészek pillanatát,
fölvillanni és kialudni tüstént,

kellünk, hogy értse valaki az egész
mindenséget, és tanúskodjon róla,
különben ez a mérhetetlen ég
vaksötét tudatlanságban forogna”

Argumentum ad consequentiam, vagyis következményre utalás, amit a logika tudománya a hibás érvelések között tart számon. De tudjuk, hogy a vers, a költészet más törvényeknek engedelmeskedik. A gondolat maga nem egyedül álló a kötetben: „nem kell hozzá nap, se szél, se ember, / de ha nem volnánk, mi indítaná, / amitől olyan gyönyörű a világ, / ki mondaná ki rengeteg csodáit” (*Virágkor*). Mutatis mutandis, Balassi Bálint sem az összefüggés relevanciáját firtatja, amikor az Úrhoz könyörög a rossztól való szabadulásért: „De ha megmentesz, ez jók következnek: / Egyik ez, hogy mindholtomig dicsérlek, / Másik meg ez, hogy azok is megtérnek, / Kik segedelmedről kétségben estek” (*Hymni tres... Ad Deum Patrem, pro levamine malorum*). Ágh István verse hitvallás az értelmes célt magában foglaló, méltó emberi létezésről. Mindezt jelen esetben nem lehet vallási-dogmatikai keretek között értelmezni, már csak azért sem, mert az általa elképzelt „odaát” éppolyan konkrétan személyes, mint maga a földi élet: „és emlékszünk, mikor egy nagy hajót / a Dunán együtt néztünk Óbudán”. Talán nem elhamarkodott az ítélet, hogy a kiemelt két szakasz a verset a kötetben, de az életműben is igen magas polcra helyezi.

A túlvilág, a halhatatlanság egészében vagy csak érintőlegesen több versnek is témája. A *halhatatlanság próbája* a mennyei kapu titkát feszegeti, de sem a hit, a dogma, sem a rejtvényt megfejteni igyekvő ész nem tárja fel. Így marad a gyermekien bájos óhaj: „Olyan élhető túlvilágra vágyom, / hol velem lakik, akit szeretek, /

és boldog emlékeim sugarában / élveztem az örökéletet, / akkor mondhatom, sietek utánad, / s kávéházban találkozni veled, / földadnám kabátod a ruhatárban, / és rögtön megkérném a kezedet.” Titkot feszeget *A lélek követése* is: „Valami bennem lévő állandóság / rejtj elöllem valósága titkát.” Ez az állandóság rokon a halhatatlansággal, az élet emberi nyelven kifejezhetetlen, változatlan magja, az utánunk jelet hagyó „élő lélek”. „Költészetem őr-lángja is a lélek, / nem észtlől, s képzelettől jön az ihlet, / én csak írom, mit halhatatlan részem / súgott, és biztatott követésre” – íme, így kerekedik egyúttal az *ars poetica* is. Másutt „ősöm súgja ezt a verset, / s utódaim sejtjébe rejtve / folytatom”, mint József Attilánál (*Valami örökkévaló*). A *Költő voltam!* szintén mintha József Attila *ars poeticájának* öntudatos kijelentését visszhangozná felkiáltójellel nyomatékosítva. (Az efféle utalások nem idegenek és nem példa nélküliek Ágh István költészetében és ebben a kötetben sem. Gondoljunk a *Virágasszony* második szakasza utolsó sorának „elhervadtanak” archaizáló igealakjára, ami finom célzás Csokonai versére, s hogy nem légből kapott a párhuzam, mutatja a két költemény tartalmi és szerkezeti hasonlósága.) A halhatatlanság itt nem mint valami előre adott kiváltság tételeződik, hanem úgy, mint ami magában a műben, a mű által valósul meg a jelent jövőre érdemesítő megváltásképpen, ha a „lét párája” (a lélek?) maga a költemény. Ami a második versszakban mint szándék fogalmazódik meg, és feltételesen, a záró szakaszban az elvégzett munka összegzéseképpen, határozott kijelentés formájában: „költő voltam! úgy néztem a világot, / akár a vers anyagát, s ahol jártam, / a környék, mint költői kép sugárzott / a mindenség delejes mosolyában”. S eközben – tegyük hozzá egy korábbi verset idézve – „Isten helyett is talpon maradtam / dicsőíteni teremtményeit” (*Álom teliholddal*). A készítés olyan erős, hogy előhívja az utolsónak lenni toposzát. A *Siratók után* emlékeztethet előző, *Rekvium* című kötetére,

meg arra a kétségre is, hogy az elmúlás árnyékában, a gyász nyomában járó kiüresedés közepette adatik-e még néhány boldog, alkotásra ösztönző pillanat.

„már látom is a képzelt világvégét,
elmúlásom képében közelít,
az összes lény és vele minden érték,
mint egy kifosztott otthon, megszűnik,

a megrendülés sodra elragadhat,
attól még följajdulna ihletem,
de ha széthull az utolsó hasonlat,
már soha senki nem írhatja meg.”

Nos, adatott, bizonyosság rá a kötet egésze és maga a vers, amely – ennyi szubjektivitás talán megengedhető – a kötet egyik legszebb verse, és elégiaköltészetünkben is minden bizonnyal előkelő helyet foglal el.

„Korszakok részese voltam és tanúja vagyok” – szól a *Visszafoglalt birtok*. Alcímében bátyja nagy ívű látomásos költeményére utal, s valóban, az építkezés, az újjáépítés mozzanatai a mindent lebontó enyészet képsorát foglalják keretbe. A Zöld Angyal elvégezte a feladatát, jöhetnek a munkagépek. De mit jelent ez az újjáépítés, ez a szorgalmas munkálkodás? Árulkodó az utolsó szakasz indítása: az újjáépítés „a mi lebontásunkkal” kezdődik. Az eredmény nagyon civilizált, minden csupa kényelem: „pazar kilátás”, „szagelszívó” és „napenergia”. Abban a házban, amit a Zöld Angyal rommá emésztett, emberek laktak, ami a helyén felépült, legfeljebb látogatók ideiglenes szállása; ezért a verset záró, már-már cinikus tömondat: „Jöhetnek a vendégek.”

„Korszakok részese voltam és tanúja vagyok.” Ágh István élethosszig tartó magánháborút folytat a két malálos kór, a közhöz és a felejtés ellen. Ebben minden lehetséges alkalmat megragad. Önmagának sem engedi feledni, közel hetven év távolából sem a sorsfordító pillanatot, 1956 október 25-éjét (*A futás*), beleszővi a „végzetes napot” hitvese emlékét idéző versébe

(*Már soha senki*), a hirtelen eltávozott barát, Arnóth Károly is a „forradalom gyermeke” volt, „ötvenhatot / egymásnak ketten együtt jelentettük” (*Búcsú megmentőtől*). S mindjárt ez utóbbi vers szomszédságában ott van a szeretett bátyjára emlékező (és emlékeztető!) *Előcentenárium*. A vers megbontja a kötet jellemző formáit; ha mindenképpen alkalmatlan fogalmakat keresünk, tekinthetjük szabadversnek, prózaversnek, versebe vizualizált prózának vagy egyszerűen prózának –, a lényeg, hogy a mondanivaló súlyára hívja fel a figyelmet. Más eszközökkel is: nagybetűs kiemelésekkel és főként a számok hangsúlyos szerepeltetésével: „kijelölik az időt a számok és összekötik / az eseményeket”. Mielőtt elkezdődne a centenáriumi év, ünnepi köszöntőkben nem szokásos „igazságok kimondására” keres alkalmat. A ténszerűségében is lehetlent, Nagy László személyes hiányát kettejük életkorának összevetésében és a „100 mínusz 1”-hez méri, s a kalkulusból kijött különbség negyvenhat év „úri hiány”, „életmüre való”. Majd félretolja a mi lenne, ha... kérdését, helyet adva ama igazságok kimondásának. Hogy igen, hiányzik műveiből kiolvasható „bölcstanácsa”, szigorú ítélete,

„mert csak a műalkotás marad érvényes,
aminek
szerelmi viszonya van az emberiséggel,
nem döntő, bár sajnálatos, hogy valaki
ennyit él,
MÍG A CSONKA ÉPPÉ VÁLIK, EGÉSSZÉ
A TÖREDÉK”.

Innentől felforrósodik a beszédmód, immár ő (Ágh István) zúdíttja az ítélet szavait Nagy László személye és szelleme ellen egykor és most is gerjesztett gonoszság, fortély, narratívák, lejáratás és elhallgatás felelőseire, az irigyekre és a kontárokra. Alig vesszük észre, hogy már nem is csak a kultúráról, egy megkerülhetetlen költő hagyatékáról van szó, mindez a kór-ság az egész közéletet megfertőzte:

„színe léptek a változástól mámoros
kontárok,
börtönörből vagy onörök, akiknek, azt
hiszik,
eljött a világuk, dőzsölnek a második
hatalomban,
nyilvános konditermekben edzik gyűlöletük”.

Az utolsó szakaszban visszavált személyesbe a versbeszéd. A valóság és „a lírai dimenzió” különös játékában Nagy László-versek vonzzák magukhoz alanyukat, a szülőket, asszonyt és férfiakat. Ez a száz év a Nagy László megénekelte család bevégezett száz esztendeje is. A család szét hullt, a túlélőben halványul az emlék. Mégsem veszhet el, megőrződik a három férfi képe: az apáé, aki „1000 év óta helybeli”, bátyjé, aki „ha visszajött, elfoglalhatta helyét a férfiak között”, végül a magáé. Ennek az együttlétnek a képével zárja a verset: „úgy éreztük egymást, mintha el se mentünk volna”.

A naplóírás gondolatát mindössze egyszer említi, ekkor is feltételesen. Azonban

a határozott szándék hiányában is mutat valami naplószerűséget a kötet. Két ciklusának címe pusztán évszám, s a *Siratók után* és az *Innen az Ómegán* köztes terében az évszakok, a naptár rendje szerint egymást követő események vagy a remetélet eseménytelenségében valami megörökítendőt mégis csak tartalmazó napok indítják versírásra. A szárnyalásban oly otthonos lélek szenved a testre támadó bajoktól, az egyre erősödő gravitációtól, a tárgyak bosszantó tehetetlenségétől. Gyakran felmerül a vég képze, hol úgy, mint ami természetes módon be kell hogy következzen, hol valami baleset víziójában.

Mégis, a nagy veszteségek, a magány, a test megtöretése, a folyamatosan zsugorodó élettávlat ellenére felvillannak a kedély pillanatai, amelyek erőt adtak tovább gazdagítani ezt a már eddig is páratlanul gazdag életművet. És amelyek megőrizték a lélek épségét, hogy hírt adhasson a „halhatatlan részről”, emlékező szeretetének bűvkörébe vonhassa ismét a családot, barátot, pályatársat – és az olvasót.

Dukai István

DUKAI ISTVÁN (1956) magyar-történelem szakos tanár, költő. Iszkázon él.